

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHTIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE**

Shtip, September, 24-25, 2015

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип   University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки   Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев   Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева   Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев   Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Мираковски   Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска   PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска   Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска   Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска   Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров   Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и
перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција,
Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions
and perspectives : book of abstracts / International scientific
conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат,
содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за
образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of
educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. -
Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference
(2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Kot Nataliia Mykhailivna, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Anna Studenska, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland

Phd Alina Szczurek-Boruta, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland

PhD Stojan Bogdanovic, University of Nis, Serbia

PhD Stojan Cenikj, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia

PhD Stana Smiljkovikj, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia

PhD Emina Hebib, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia

PhD Živorad Milenovic, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia

PhD Prof. Iliana Petkova, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria

PhD Trayan Popkochev, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Krasimira Mutavchieva, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria

PhD Eleonora Mileva, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria

PhD Anzhelina Yaneva, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria

PhD Veselina Ivanova, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria

PhD Elka Kirilova Yanakieva, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Margarita Koleva, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Nino Mihajlov, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria

PhD Tatjana Novovic, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.

PhD Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Emilija Petrova Gorgeva, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Snezana Mirascieva, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Snezana Stavreva Veselinovska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Stevan Aleksoski, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Blaze Kitanov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Snezana Jovanova Mitkovska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Despina Sivevska Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Trajce Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Trajce Nacev, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

PhD Stojko Stojkov, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia

MSc Snezana Kirova, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia

MSc Lence Nasev, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18.	THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19.	ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20.	THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21.	THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22.	THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23.	INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24.	LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25.	PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26.	METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27.	A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28.	SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29.	IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30.	THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31.	TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32.	THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33.	THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34.	THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35.	CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

---

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

LEARNING ARCHAEOLOGY AND HISTORY FOR THE FUTURE

THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS

Ljuben TEVDOVSKI¹

Abstract

The interest for the past represents one of the key elements of history of education and science and the interrelation between the historical disciplines and the development of the societies has been proven to be more than complex.

From antiquity to contemporary society many scholars and laymen have reached for the accomplishments, materials, arts and science, and even “wisdoms” and “truths” of the ancient “nations” and “civilizations”, in their attempt to make new breakthroughs in science, or, even more important, to look for ideas and solutions to crucial acute and future problems and challenges of mankind.

Yet, in the modernity, and especially in the period after the French revolution, the rapid growth and transformation of the society brought new ideas for the future development of humanity. For many radical protagonists of “via moderna” historicism and the relation with the past and the traditions represented the worst possible approach towards the development of science, education and society as a whole. Many modern scientists and educators in the twentieth century were striving to purify the science and knowledge from the myths, traditions and subjectivities of the past in order to create a better and a more humane society, which is not struggling with the accumulated problems but rather looks towards the future and its upcoming challenges.

Finally, in the last decades of the twentieth century the great global social and political changes and turmoil and the new trends of self-reflective research and relativism in social sciences have seriously challenged the ideas of value-neutral and absolute knowledge. The new scientific research in the last decades in the fields of archaeology, history, sociology, anthropology and political science has revealed the great interrelation and the influence of the social, cultural and political developments over science, as well as the great impact of the knowledge, prejudices and misconceptions created by the scientists in the development of the contemporary society.

Therefore, today the scientists and educators in the social fields, and especially in the disciplines related to the past and the personal and collective identities, have an even greater responsibility for the socio-political impact of the dissemination of the knowledge that has proven to represent an important building material for the future of all societies.

Keywords: *education, archaeology, history, values, social impact, globalisation.*

---

¹University Goce Delcev – Stip, Macedonia, ljuben.tevdovski@ugd.edu.mk

УЧЕЈЌИ АРХЕОЛОГИЈА И ИСТОРИЈА ЗА ИДНИНАТА

СОЦИО-ПОЛИТИЧКИТЕ ВЛИЈАНИЈА НА НОВИТЕ НАУЧНИ И ОБРАЗОВНИ ТРЕНДОВИ ВО АРХЕОЛОГИЈАТА, ИСТОРИЈАТА И БЛИСКИТЕ НАУЧНИ ДИСЦИПЛИНИ

Интересот кон минатото е белег на различни цивилизации и историски периоди, кој повеќе проучувачи во областа на филозофијата, психологијата¹ и сродните општествени науки го поврзуваат со основните процеси на себеспознавање на човекот.² Социолозите, антрополозите и историчарите, пак, во своите анализи дополнително забележале дека повикувањето на културните, социјални и општествени придобивки и традиции, се тесно поврзани со процесот на себе-идентификација и легитимација на позициите или тежненијата на поединци и групи во одредено општество и пошироката средина.³ Во таа насока, илустративна и недвосмислена е констатацијата на професор Томас В. Смит, кој во својата поширока анализа за односот на историјата и меѓународните односи ќе заклучи: „Луѓето на власт без исклучок промовираат одредено гледање (верзија) на историјата“.⁴

¹ Janet Coleman, *Ancient and medieval memories: studies in the reconstruction of the past*, (Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1992), стр.600-614.

² Онтолошката поврзаност на историјата и идентитетот е обработена од многу автори и во различни епохи. Една од влијателните и впечатливите анализи на оваа тема е есејот „За употребата и злоупотребата на историјата за животот“ на германскиот филозоф Фридрих Ниче. Овој есеј е особено значајна критика на историзмот, која, интересно, доаѓа од класичен филолог во епохата кога историзмот и влијанието на историјата врз општеството е во најголем подем во Германија и Европа. Освен својата критика на историзмот, Ниче во овој есеј прави обид за филозофска анализа на интерактивниот однос меѓу историјата и потребите, аспирациите и идентитетот на поединецот, давајќи притоа и предлози за адекватна употреба на историското знаење и традиции.

Друг голем германски филозоф Хегел ќе воспостави релација во која историјата е асиметрично и особено влијателна врз идентитетот, себепознавањето и животот на поединецот. Во неговите теории Хегел екстензивно ќе аргументира и ќе констатира: „Секое човечко општество и сите човечки активности, вклучувајќи ги науката, уметноста и филозофијата се предетерминирани од неговата историја“. На овој начин Хегел создава од историјата причинско-последична врска на сите човечки активности, аргументирајќи на тој начин дека секој човек и секоја култура е продукт на своето време. Ова филозофско гледиште, попознато како историцизам, е значајно поле за дебата и на современата филозофија и социјалните науки.

³ За историската наука се познати и признати повикувањата на различни елити на традициите и идентитетите од минато, како: повикувањето на традицијата на ахајските јунаци на Хомер од страна на хеленските (атински) елити за време на конфликтот со Персија, повикувањата на македонските династи на митолошкото потекло од Дионис, Херакле и Орфеј, повикувањето на Римјаните на своето тројанско потекло, повикувањето на македонските и македонистичките династии на зависните кралства од Рим на директното наследство од селевкидските и толемајските династии, повикувањето на партиските династии на директното наследство од персискиот династ Дариј и слични примери од поновата историја.

Сепак, од аспект на социолошката наука, многу поилустративни се забелешките на Фридрих Ниче, кој директно ја поврзува желбата за истражување на минатото со аспирациите и животните погледи на секој поединец. Неговата анализа, обработувајќи мотиви од интерес на историската наука, ќе ја загатне и можноста мотивациите да влијаат на погледот кон историјата. Во својот есеј на оваа тема филозофот ќе забележи: „Ако човек што сака да создаде величие го ползува минатото, тогаш тој би се засилил себеси (би си помогнал) преку (создавајќи) монументална историја... човек што сака да ги нагласи (сочува) конвенциите и традиционалните вредности, го развива минатото како историчар-старинар (antiquarian historian)... (додека) човекот кој е потиснат од актуелна потреба и којшто сака да го исфрли својот товар (да надмине потешкотии) ... има потреба од критична историја.“ Тексотот во заграда е дополнителна интервенција за појаснување на контекстот.

Friedrich Nietzsche, *On the Use and Abuse of History for Life, 1873*, translated by Ian C. Johnston, (Liberal Studies Department, Malaspina University-College, Nanaimo, British Columbia, 1998), Стр.11

⁴ Thomas W. Smith, *History and International Relations*, (Routledge, London, UK & New York, USA, 1999), стр.4

Токму затоа, и различните форми на општествена и интелектуална активност, вклучувајќи ги научните проучувања или креативните и уметнички проучувања, пресоздавања и инспирации од минатото, се многу често тесно поврзани со политичките потреби на различни елити,¹ а преку нив и колективните идентитети низ историјата.

На овие специфични културни пројави во различни општества и епохи, можеме да гледаме, од историска перспектива, како на континуитет, надградба и трансформација на значајни културни достигнувања. Вака погледнати, тие претставуваат благородна карактеристика на историскиот процес, кој на овој начин, наместо целосен дисконтинуитет и губење на придобивките на одредени епохи и култури, особено во услови на значајни општествени, социјални, демографски и други потреси, создава природен автоимун систем. Во овој контекст, истакнатиот француски политички теоретичар и историчар од првата половина на деветнаесеттиот век, Алексис де Токвил ќе забележи дека „(Е) неверојатно колку системи на морал (вредности и традиции) и политика (општествена организација) се успешно создадени, заборавени, преоткриени, заборавени повторно за да се појават малку подоцна, притоа секогаш шармирајќи го и изненадувајќи го светот како да се нови.“²

Преку дифузното, адаптирано на времето, системот и потребите на новите елити, ширење на вредностите на предходните цивилизации, се создава можност за пренесување на историското знаење и наследство, како и надградување и прогрес на човековата цивилизација како целина.

Говорејќи во овие рамки, целокупниот историски процес можеме да го претставиме преку постојано надигрување на сферата на општествено-политичкото и сферата на културното дејствување. Оваа комплексна и симетрична релација на повлијаеност, се движи по траекторијата: општествено-политичките решенија, кои се обидуваат да одговорат на реалните и другите проблеми на епохата создаваат систем, атмосфера, инспирација и честопати нужност од интелектуална, научна и културна дејност, која, пак, се развива во засебен систем, не секогаш под влијание од реалните потреби и процеси.

Напротив, симетрично, ваквите културни и мисловни системи истовремено влијаат во создавањето или честопати директно се одговорни за создавањето на општествените релации и проблеми. Уште повеќе, создадениот мисловен склоп е матрица во која се создаваат и општествено-политичките процеси и решенија, без разлика дали тие секогаш се вистински одговор за предизвиците или само се сметаат за такви во рамките на мислечката и културна атмосфера на една епоха.³

Најпосле, модерното време, изградено на одредени културни традиции на просветителството, направило нов исчекор во односите помеѓу општествениот и интелектуалниот ангажман. Овој значаен обид се состои во одголдување на науката од сите форми и напластувања на митовите, религиите и мистификациите на различните епохи.⁴ Наспроти ова, на пиедестал во научниот процес се ставаат научната скепса и научниот метод. Така, за многумина научници и други општествено значајни следбеници на оваа идеја, науката, научните откритија и научните вистини, како процес и алатка за потрага по единствената „вистина“⁵ ја заменуваат улогата на религијата и во многу општествени средини стануваат религија на новото време. Ваквата идеја има за цел да го помести кон асиметрија маѓепсаниот круг на меѓусебна повлијаеност, а „објективната наука“⁶ неповлијаена од традициите на општеството, да се трансформира во идеално решение за општествените проблеми. На овој начин,

¹ Релацијата на истакнати интелектуалци и уметници, како и создавањето на дела, чие значење ја надминува нивната епоха, со потребите, политичките амбиции и проекти, патронството и блискоста со општествените лидери е присутна во различни епохи и општества. Илустративни се примерите на Перикле и Фидија, толомејските династи и Мането, селевкидските династи и Берос, и многу примери од поновите епохи.

² Robert H. Jackson, *Classical and modern thought on international relations: from anarchy to cosmopolis*, (Palgrave MacMillan, New York, N.Y., USA, 2005), стр.1

³ За филозофскиот и социолошкиот конструкт „Духот на Епохата“ или „Духот на времето“, попознат на германски како *Zeitgeist*, се пишувало многу, а иако традиционално се поврзува со веќе елаборираните гледишта на германскиот филозоф Георг Хегел, кон оваа идеја инклинираат и други врвни филозофи ширум Европа, како Хердер, Спенсер, Волтер и Толстој.

⁴ Bruce Trigger, *A History of Archaeological Thought*, (Cambridge University Press, New York, USA, 2006) стр. 102

⁵ Thomas L. Pangle, *Leo Strauss : an introduction to his thought and intellectual legacy*, (The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2006), стр.8

⁶ *Ibid.*, Стр.135.

науката би ги елиминирала проблемите, без да креира нови, обезбедувајќи го идеалот за вечен „прогрес“.¹

Во овој контекст, развојот на теориите и образованието во археологијата во дваесеттиот век, создава специфична „етичка димензија“ на оваа научна дисциплина, преку која таа се оградува од другоста и ги создава своите принципи за професионалност, вредности и насоки на развој. Во таа насока, таа ги обезбедува својата дистинктивност од блиските науки, а особено историјата, а во исто создава и црвени линии кон поширокиот аматерски интерес во оваа област, а пред сè „заводливоста на псевдо-археологијата“ и „измамите на ненаучната археологија“.²

Во ваквиот поширок „модернистички контекст“, се развива и она што еминентниот европски проучувач, професорот Корнелиус Холторф, го нарекува „образовен модел на археологијата“. Во рамките на ваквиот „образовен“ модел археолозите себеси се дистанцираат од поширокиот интерес и археолошки поврзани или мотивирани активности во општеството, земајќи си „мисионерска задача“ да ја доближат „вистинската“ археологија до пошироките општествени слоеви. Ваквото гледиште за „вистинската археологија“, наспроти широкиот спектар на „популистички“ археолошки активности, во модернизмот ќе се посвети на усвојување на образовен модел во археологијата, но истовремено еднакво ќе придонесува и за изградбата на археологијата како современа научна дисциплина. Особено илустративен за ваквиот развој на археологијата во дваесеттиот век е краткиот табеларен осврт на Холторф за „вистинската археологија“ според нејзиниот образовен модел.³

ВИСТИНСКА (Соодветна) АРХЕЛОГИЈА	ПОПУЛИСТИЧКА АРХЕЛОГИЈА
Научно ориентирана, ориентирана кон вистината	Комерцијална и пазарно ориентирана
Сериозна, интелектуална и разумна	Тривијална, вулгарна и безсмислена
Се проучува преку потешок начин, кој претпоставува напори	Се ползува со полесниот пат, преку „научно“ неважни факти и илустрации
Носи задоволство, но може да биде неинспиративна (и здодевна)	Наизглед задоволува, но претставува отпадок од науката
Предавања и посети на музеи	Масовните медиуми и популарната култура
Проучувања заради проучувања, наука заради наука	Проучувања и развој поради други „ненаучни цели“
Чиста совест и морална височина	Несовесност и морална инфериорност
Про-активно барање на одговори	Пасивно примање на информации
Вистинско осознавање на старите култури	Вештачки возбуди поврзани со пронајдоци
Луѓе заинтересирани од вистински („научни“) причини	Човечки интерес од погрешни (ненаучни) причини

¹ Bruce Trigger, *A History of Archaeological Thought*, (Cambridge University Press, New York, USA, 2006) стр.101.

Thomas L. Pangle, *Leo Strauss : an introduction to his thought and intellectual legacy*, (The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2006), стр.9.

² Cornelius Holtorf, *Archaeology is a Brand! The Meaning of Archaeology in Contemporary Popular Culture*, (Archaeopress, Oxford, UK, 2007), стр. 108.

³ Cornelius Holtorf, *Archaeology is a Brand! The Meaning of Archaeology in Contemporary Popular Culture*, (Archaeopress, Oxford, UK, 2007), стр. 108-114.

Историско знаење и свест	Незнаење за минатото
(Идеите на) просветителството и реализмот	Митот, фантазијата и забавата
Дел од високата култура и трајните вредности	Некултурно, „просто“, минливо
Дел од вистинско учење и одговорно образование	Содржи опасности за развојот на младите, или во најдобар случај е безбедно (но и бескорисно)
Поврзана со јавно влијание на научниците	Во контекст на научна „проституција“ и сензационалистичко новинарство
Не смее да ги потценува обичните луѓе	Таргетира неинформирани, незаинтересирани маси, несвесни за вредноста.

Ваквата јасна дефиниција на научното и популарното во дваесеттиот век создавала претстава за зрелост на археологијата, како научна и образовна дејност, обезбедувајќи го нејзиното место во современиот научен и образовен „Пантеон“, како и нејзината релација со современото општество и неговите тенденции кои покажувале допирни точки со оваа наука.

Сепак, во декадите по крајот на Студената војна и археологијата и историјата не останале имуни на новите авторефлексивни процеси и новите трендови на релативизмот во општествените и хуманистичките науки. Во последните неколку децении археолозите и историчарите на своите научни проучувања и кон пошироката научна дејност сè повеќе гледаат низ епохалната научна призма на значајниот американски теоретичар од дваесеттиот век Едвард Сеид (Edward Said). Во тој контекст, и еден од највидните историчари на археологијата во Европа, професор Диас-Андреу, во 2007 година потсетува на неговата аргументација и се согласува: „Никој никогаш нема произведено метод кој ќе го оддели проучувачот од околностите на животот... Постои знаење кое е помалку... субјективно од самата индивидуа... која го создала. Сепак, тоа не го прави автоматски ова знаење неполитичко (аполитично).“¹

Во овој контекст, современите научни проучувања на преминот од дваесеттиот во дваесет и првиот век, со истата научна скепса и научен метод, ќе нè соочат со аргументите дека, на пример, „целокупната историска наука на деветнаесетиот и дваесетиот век е осмислена, насочена и изградена врз потребите за легитимација на аспирациите и статусот на новите општествени елити“,² а „сите археолошки традиции се во основа националистички“, мотивирани и во меѓусебен однос со национализмот и другите колективни идентитети и политичка прага.³ Ваквата врска на археологијата и историјата со современиот мит и политичката прага, не е удар само врз овие научни дисциплини, нивните научни и образовни постулати, туку и врз пошироката идејна матрица на модерното време.

¹ Margarita Diaz-Andreu, *A World History of Nineteenth-Century Archaeology - Nationalism, Colonialism, and the Past*, (Oxford University Press, New York, USA, 2007), стр.11.

² Во последните две децении ваквите констатации, кои во минатото би ја разбравале научната јавност, се консензус на научните средини. Така, еден од најреномираните американски и светски историчари на средниот век, и претседател на Американската академија за средновековие (Medieval Academy of America) професорот Патрик Гири, како вовед во својата анализа за современата историска наука ќе се искаже јасно и без скрупули: „Модерната историја беше родена во деветнаесетиот век, осмислена и развиена како инструмент на европскиот национализам. Како инструмент на националистичките идеологии, историјата на нациите на Европа беше огромен успех, но таа го претвори нашето разбирање за минатото во токсична депонија, наполнета со отровот на етничкиот национализам, а отровот беше истурен длабоко во свеста на масите. Чистењето на ова губре претставува највознемирувачкиот предизвик со кој се соочуваат историчарите денес“.

Patrick J. Geary, *The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe*, (Princeton: Princeton University Press, 2002), стр.15.

³ Професор Диас-Андреу ќе лоцира: „Сите археолошки традиции се во основа националистички, или работејќи во контекст (во прилог) на самиот национализам, или во комбинација со империјализмот и колонијализмот“.

Margarita Diaz-Andreu, *A World History of Nineteenth-Century - Archaeology, Nationalism, Colonialism, and the Past*, (Oxford University Press, New York, 2007), стр.11.

Ваквата докажана поврзаност на митолошкото, потсвесното, ирационалното и уметничкото, со научното, истражувачкото и новото „објективно“ спознание,¹ нè реди во поредицата епохи пред модернизмот и урива дел од основните постулати на креативниот процес на оваа епоха.²

Па така, сега повторно на почетокот на новиот милениум, научната јавност помалку се прашува за објективноста на научниот метод во историските или општествените науки, отколку за интеракцијата и, уште повеќе, балансот на влијанија помеѓу науката и општествено-политичките текови на модерноста, кои како свои врвни појавни форми ги изродиле културата, идентитетите, образовните и вкупните општествени системи на современиот свет.³

Денес, ваквиот научен развој во археологијата, историјата и општествените науки отвораат нови научни дебати за образовната и општествената улога на знаењата продуцирани во овие области. Професор Елена Исајев во овој контекст ќе заклучи: „Имајќи предвид дека ние, архео-историчарите, сме одговорни за создавањето на клучевите за минатото (не пронаоѓањето, туку создавањето), тогаш ние ја носиме и одговорноста да се грижиме тие да бидат соодветно ползувани, а истото подразбира експлицитно, обелоденување на нашите грижи кои произлегуваат од знаењето на минатото“.⁴

References

- Coleman, J. (1992), *Ancient and medieval memories: studies in the reconstruction of the past*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Nietzsche, F. (1998), *On the Use and Abuse of History for Life, 1873*, translated by Ian C. Johnston, Nanaimo, British Columbia: Liberal Studies Department, Malaspina University-College.
- Smith, T. W. (1999), *History and International Relations*, London, UK & New York, USA: Routledge.
- Jackson, R. H. (2005), *Classical and modern thought on international relations: from anarchy to cosmopolis*, New York, N.Y.: Palgrave MacMillan.
- Trigger, B. (2006), *A History of Archaeological Thought*, New York, USA: Cambridge University Press.
- Pangle, T. L. (2006), *Leo Strauss: an introduction to his thought and intellectual legacy*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Holtorf, C. (2007), *Archaeology is a Brand! The Meaning of Archaeology in Contemporary Popular Culture*, Oxford, UK: Archaeopress.
- Diaz-Andreu, M. (2007), *A World History of Nineteenth-Century Archaeology - Nationalism, Colonialism, and the Past*, New York, USA: Oxford University Press.
- Geary, P. J. (2002), *The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe*, Princeton: Princeton University Press.
- Isayev, E. (2006), Archaeology ≠ object as history ≠ text: nudging the special relationship into the post-ironic, *World Archaeology*, vol. 38, no. 4.

¹ Margarita Diaz-Andreu, *A World History of Nineteenth-Century Archaeology - Nationalism, Colonialism, and the Past*, (Oxford University Press, New York, USA, 2007), стр.11.

² Оваа капитулација на раните либерални идеи во современото е веќе присутна и прифатена во поширокиот научен спектар. На пример, „Оригиналниот нормативен пристап на раната либерална политичка филозофија кон човековата природа (т.е. кон природното право или природните права) веќе не се смета за наука, повеќе се третира за идеологија, што, би се рекло, е некоја форма на конструирана квази-митолошка интерпретација, која нема верификација во фактите.“

Thomas L. Pangle, *Leo Strauss : an introduction to his thought and intellectual legacy*, (The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 2006), стр.10.

³ Thomas W. Smith, *History and International Relations*, (Routledge, London, UK & New York, USA, 1999), стр.5-6.

⁴ Elena Isayev, Archaeology ≠ object as history ≠ text: nudging the special relationship into the post-ironic, *World Archaeology*, vol. 38, no. 4, 2006, стр. 607.